

**ШКІЛЬНА БІБЛІОТЕКА
УКРАЇНСЬКОЇ ТА СВІТОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

КАЗКИ ДОБРИХ СУСІДІВ

**ЧАПЛЯ-
ЧАРІВНИЦЯ
ТАДЖИЦЬКІ НАРОДНІ
КАЗКИ**

Харків
«ФОЛІО»
2020

БОГАТИР І ПТАХА СИМУРГ

Водному кишлаку жив коваль. У нього був син — богатир Халім. З дитинства він так багато їв і так швидко ріс, що скільки не різав коваль баранів, не міг досіта нагодувати сина.

Прийшов час, богатиреві вже мало було і трьох верблюдів на день. Соромно йому стало, що він об'їдає батька, і він вирішив покинути рідну домівку, щоб полюванням добувати собі їжу.

Перед тим, як піти з дому, богатир попросив батька викувати йому залізний ланцюг вагою в сорок пудів, почепив його на шию і вирушив світ за очі. Блукав богатир світом, полював, їв, спав і знову йшов далі.

Якось зустрів він богатиря Садакана. Той стояв на дорозі і однією рукою вивертав з коренем багаторічний карагач. Про Садакана ходили чутки, що він перший силач у світі.

Коли знаменитий силач побачив молодого богатиря, який був вищий від нього на зріст, із сорокапудовим ланцюгом на шиї, він захотів помірятися з ним силою.

Богатирі вирішили так: хто переможе, той і буде головним богатирем. Почали вони боротися.

Та знаменитий силач Садакан навіть з місця не міг зіштовхнути молодого богатиря Халіма — сина коваля. Так його і переміг Халім. Утративши свою славу, Садакан від заздрощів

зненавидів переможця.

Довго ходили богатирі по світу, багато стріляли дичини, полювали на різних звірів і, нарешті, прийшли в далеку країну.

Тут вони добряче пополювали, багато набили диких кіз. Зварили великий казан їжі, попоїли, а залишки приховали на завтра. Вранці, коли вони прокинулись, казан був порожній, а всі козячі шкури зникли.

Богатирі почали шукати злодія, але нікого не знайшли поблизу; пішли далі і прийшли на край глибокої ущелини.

Вони зазирнули вниз і побачили: в ущелині, на шкурах убитих ними вчора кіз, лежав величезний див.

Див спав, і богатир Халім, недовго думаючи, кинув на дива свого сорокапудового ланцюга так, що убив його водномить.

Потім богатирі обережно спустилися в ущелину, і там, за золотими воротами, побачили гарний сад із ставками, ариками, фонтанами і квітниками. В тому саду жили полонянки дива.

Біля воріт саду сиділа стара і нізащо не хотіла впустити богатирів. Тоді Халім силоміць відкрив золоті ворота і зайшов до саду. Він сказав полонянкам, що дива убито і тепер вони вільні й можуть іти куди хочуть.

А одній з них, найгарнішій, яка йому сподобалась, юнак запропонував стати його нареченою і поїхати разом з ним мандрувати. Красуні теж сподобався богатир, і вона пристала на його пропозицію.

Переможений силач Садакан із заздрістю дивився на переможця: йому теж сподобалась красуня.

Халім підхопив, як пир'їнку, свою наречену і вирушив до виходу з ущелини.

Підійшли до того місця, де вони спустилися в ущелину. Халім-богатир зняв з шиї залізний ланцюг, розмахнувся і кинув його вгору. Він зачепився за дерево, яке росло на краю ущелини. Тоді Халім-богатир велів Садакану піднятися по ланцюгу першому і міцніше закріпити його нагорі. Садакан піднявся

і допоміг вибратися красуні. Тепер прийшла черга Халіма. Але заздрісник Садакан вирішив скористатися вдалим моментом. Він відчепив верхній кінець ланцюга і кинув його вниз, прямо на голову своєму приятелю.

Кінець ланцюга ударив Халіма по голові, і богатир упав на дно ущелини. Падаючи, він сильно забився і знепритомнів. Віроломний силач заволодів нареченою товариша і попрямував до себе додому.

Довго б пролежав богатир на дні провалля, якби його не побачили звільнені ним полонянки дива. Вони вийшли за золоті ворота і побігли геть з володінь дива. На виході з ущелини вони побачили в калюжі крові Халіма, подумали, що його вбито, і рознесли цю новину по всьому світу.

І ось, коли розбитий і знесилений з голоду Халім-богатир лежав на дні ущелини, ясне небо над ним раптом затяглося кошлатою хмарою, темний шматок відірвався від хмари, полетів до нього в ущелину і впав поруч. Це була туша молодого барана.

З жадібністю з'їв богатир свіжого жирного барана, і йому стало краще. Кожного дня, в ту ж саму годину, ясне небо раптом закривалося темною хмарою, і до богатира в ущелину падала бараняча туша.

Богатир почав швидко поправлятися. Нарешті він міг піднятися на ноги. Знову він почав закидати вгору кінець залізного ланцюга, щоб зачепити його за що-небудь.

Та раптом богатир відчув, що ланцюг сам піднімається вгору. Він ухопився за нього обома руками і в одну мить опинився нагорі.

Тут він побачив, що кінець ланцюга тримає в дзьобі величезний птах. Птах випустив ланцюг і, як темна хмара, полетів у гори і зник з очей. Халім не знав, що це за птах, ніколи він не бачив таких великих птахів. Богатир узяв свій лук і стріли, настріляв собі дичини, смачно попоїв і пішов по світу шукати

свою наречену.

Ось з'явилося вдалині невідоме йому місто. Халім увійшов у місто, почув плач і ридання й скоро дізнався, що вже кілька років народ тут страждає від страшного дракона. Це чудовисько кожного дня вимагає собі на обід верблюда, барана і дівчину. Вже всі дівчата в місті загинули, залишилась тільки одна — дочка падишаха, яка має загинути цієї ночі.

Богатир ходив містом і розпитував про дракона. Йому сказали, що дракон живе в річці, за містом. Лиш тільки дракон побачить свою жертву, він починає з силою втягувати в себе повітря. Піднімається вихор, підхоплює жертву і несе її прямо в пащу дракона.

Багато сміливців намагалися визволити місто від дракона. Не визволили, а самі загинули, — так розповідали богатирю жителі міста.

Увечері пішов богатир до річки, де жив дракон. Ближче до півночі він відчув, що подих дракона тягне його в річку, та залізний ланцюг допоміг йому утриматися на березі.

Раптом дракон перестав втягувати в себе повітря, виліз на берег і кинувся на богатира. Коли дракон був уже зовсім близько, богатир закинув за спину ланцюг, розмахнувся і з усієї сили вперішив дракона ланцюгом по голові.

Чудовисько повалилось на землю з розбитим черепом. Переможець вирізав із спини дракона на всю його довжину широкий ремінь і пішов у місто. Богатир підійшов до палацу падишаха, закинув той ремінь на дах, а сам пішов геть.

На світанку падишах поїхав поплакати на те місце, де загинула його дочка, і дуже здивувався, коли побачив дочку живою.

Слуги падишаха побігли до річки, швидко повернулись і розповіли, що дракона вбито, а зі спини його на всю довжину вирізано широкий ремінь. Повернувшись у місто, падишах з дочкою побачили на даху палацу ремінь, вирізаний із спини дракона.

— А хто ж убив дракона? Де переможець? — запитував па-

дишах.

Ніхто не міг відповісти на його питання. Тоді падишах звелів розголосити по всьому місту:

— Хто дістане з даху ремінь, вирізаний зі спини дракона, той стане зятем падишаха!

Багато хто пробував зняти ремінь, та ніхто не міг зсунути його з місця — такий він був важкий і товстий.

Тоді прийшов молодий богатир Халім, засунув мізинець у дірочку на ремені і відразу скинув ремінь з даху.

Падишах зрадів богатиру, обійняв його і оголосив, що віддасть за нього свою єдину дочку. Та богатир сказав, що у нього вже є наречена. Падишах хотів віддячити йому за порятунок дочки і дозволив просити у нього все, що той захоче.

Халім-богатир розповів падишаху про свого підступного супутника, який украв у нього наречену, і попросив поради, як і де знайти її. Падишах звелів скликати всіх мудрагелів свого міста і наказав їм дати богатиру добру пораду. Мудрагелі радились кілька днів. Нарешті доповіли падишаху:

— Десь — чи далеко, чи близько — живе чудесна птаха Симуург — птаха Добра. Ця птаха така велика, що в дзьобі може нести цілого верблюда. Коли вона розправляє крила, то закриває собою сонце. Помахами крил вона викликає бурю. Несе ця птаха великі яйця і живе дві тисячі років. Тільки птаха Симуург може допомогти богатиру знайти його наречену.

Богатир подякував мудрим старцям і пішов шукати пташу Симуург.

Довго йшов богатир. Нарешті побачив могутню чинару, вершина якої підпирала небо. Чинара була така товста, що якби її розпиляли впоперек, то на пеньку міг би розміститися цілий кишлак.

Богатир підійшов ближче до чинари і в дуплі побачив гніздо з великими пташенятами. Пташенята були чимось стривожені і голосно кричали. Халім озирнувся навколо і помітив, що до чинари повзе по дорозі величезний змії із роззявленою

пащею.

Недовго думаючи, богатир зняв з шиї ланцюг, перекинув його через плече, побіг назустріч змію і з розгону ударив його по голові ланцюгом. Змій замертво розпластався на землі. Пташенята в гнізді утихомирились і перестали кричати.

У ту мить богатир побачив, що летить величезна птаха і в дзьобі несе верблюда. Птаха сіла на гілку високої чинари, і дерево захиталося під її вагою. Птаха роздерла верблюда на шматки і кинула пташенят, які швидко все поковтали. Богатир здогадався, що це і є птаха Симуург, а в гнізді — її пташенята.

Птаха Симуург побачила на дорозі вбитого змія, а богатиря під деревом і сказала:

— Раніше змій викрадав з мого гнізда яйця, а тепер захотів з'їсти і моїх пташенят. Бачу, богатирю, ти врятував моїх дітей від смерті. За це я виконаю будь-яке твоє прохання.

— А чи не ти врятувала мене від голодної смерті в ущелині дива? Чи не ти підхопила кінець залізного ланцюга і допомогла мені вибратися звідти? — запитав богатир.

— Ти вбив злодія-дива, — сказала птаха, — за це я виручила тебе з біди. Чим я можу тепер ще допомогти тобі?

Богатир запитав у птахи, як йому знайти втрачену наречену, і Симуург веліла йому готуватися в далеку дорогу.

— Я віднесу тебе туди, де захована твоя наречена. Щоб летіти без зупинки, заріж сорок баранів, зв'яжи їх ланцюгом за ноги і перекинь мені через спину. Потім сідай на мене і міцно тримайся, щоб не впасти.

Богатир зробив усе, що веліла йому птаха. З шумом змахнула Симуург своїми великими, могутніми крилами, швидко злетіла вгору і полетіла з богатирем над лісами, горами, морями. Птаха летіла не зупиняючись, і богатир годував її в дорозі, подаючи їй у дзьоб великі шматки баранячого м'яса. Ось уже з'їдені всі сорок баранів, а Симуург все летить далі.

— Дай мені ще м'яса, нам уже небагато залишилось леті-

ти, — сказала птаха богатирю.

Не задумуючись, Халім відкрояв шматок від свого стегна і дав птахові.

— Ось ми і прилетіли, — сказала Симвург через деякий час. — Тепер іди прямо, дійдеш до великого саду. В ньому ти знайдеш свою наречену. А я полечу назад до своїх пташенят.

Богатир зійшов на землю, але зашкutilьгав від болю в стегні і зупинився.

— Що з тобою? — запитала птаха.

Побачивши глибоку рану на стегні богатиря, вона зрозумів, що богатир не пожалів себе.

Тоді доторкнулася птаха Симвург своїм дзьобом до рани на стегні — і вмить рана загоїлась.

Халім-богатир подякував птасі за велику послугу, розпрощався з нею і продовжував свій шлях.

Ось прийшов він до великого саду, огороженого залізною решіткою. Почав стукати в залізні ворота, та ніхто не відгукнувся. Тоді богатир вирвав залізні ворота разом із стовпами, зайшов у сад і в самому кінці саду побачив свою наречену. Зажурена сиділа вона на землі під плакучою вербою, а перед нею стояв її викрадач Садакан і вимагав, щоб вона вийшла за нього заміж.

Халім-богатир підійшов до свого ошуканця, схопив його за руки, підняв високо в повітря і з такою силою кинув униз, що той увесь в землю загруз.

Зі своєю красунею-нареченою богатир повернувся додому, зняв з шиї залізний ланцюг і всю свою богатирську силу спрямував на добрі справи.

* * *

ЗМІСТ

Богатир і птаха Симург.....	3
Чапля-чарівниця	10
Ахмад-сирота	13
Гроші, що вміли розмовляти	21
Тохір і Зухро	27
Донька пастуха і падишах	37
Посів золота	40
Бокі і Сокі.....	42
Горщик, який варив кашу.....	46
Горобчик	48
Добра сарна.....	52
Розумна дівчина і ледар	55
Божевільний Хусейн	60
Місто Навобод.....	68